

El Crit Catalá

Periódic mesal portaveu del CENTRE NACIONALISTA DE Cerdanya

No's publicarà cap treball, que no vingui avalorat amb la firma de son autor

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:
"Centre Nacionalista de Cerdanya"

PREU DE SUBSCRIPCIÓ: 2 pessetes l'any
Pagament a la bestreta :: Nombre solt, 15 cènts

EL PUIGCERDA ACTUAL

JORDI CERDÀ, petitó, macís, rústic d'aspecte, és cridat a judici davant l'august tribunal de la Veritat. La Justícia actua de president. La Ètica, la Raó, l'Estètica... formen la magistratura. El sol de la veritat ho il·lumina tot i dona a la sala un caient de suprem respecte.

El president.—Jura el compareixent dir la veritat de lo que aquí li serà preguntat?

El compareixent (parlant a batzegades).—Ja veureu... segons lo que se'm preguntí... jo... jo... no puc dir-la... tota la veritat... No'm convé que se'm miri de massa aprop... de lluny tinc fama de capital...

El president.—La veritat no s'ha de negar mai, sempre és convenient dir-la. Tant si voleu com no, aquí li heu de rendir homenatge. Per aixó esteu davant del tribunal de la Veritat. Comenceu a dir qui sou.

Compareixent.—Bé, no us ho preneu a mal... Jo no hi queia que aquí s'hagués de dir tota la veritat. Ja us ho diré ja lo que desitjeu saber. Soc en Jordi Cerdà, encarnació de l'esperit popular de l'actual Puigcerdá.

Els magistrats (mirant-se'l de cap a peus).—Puigcerdá!... Aquell Puigcerdá d'esperit selecte que produí en Lluís Paus, primer bisbe de Solsona, en Joan Queralt, governador general de Catalunya en 1593, el famós metge en Miquel Bernades, els Descatllar, en Joan Onofre de Ortodó... No pot ser que aquell Puigcerdá hagi anat tant a menys.

En Jordi.—Francament, no sé de qui em parreu. Mai havia sentit anomenar aitals senyors. Però de què jo, en essència, soc el Puigcerdá d'avui, podeu estar-ne ben segurs.

Un magistrat.—Doncs és molt estrany.

President.—Ja ho sabrem aviat. Que surti la visió d'aquell Puigcerdá antic! (Al moment apareix la visió). Que's presenti ara la visió del Puigcerdá actual! (Es presenta de seguida).

Hi ha un moment de curiositat entre els jutges. Observen les dues visions. Les comparen. En llengua

desconeguda per nosaltres, es comuniquen les seves impresions. Miren i remiren a en Jordi. L'expressió i el gest indiquen la seva repulsió pel modern Puigcerdá. Desapareixen les visions i continua l'interrogatori.

President.—Escolteu, Jordi Cerdà, quins homes teniu avui en vostre poble?

Jordi.—Ai!... no els he comptat. Boi a cada casa n'hi haurà un al menys.

President.—Vull dir a veure quins homes sobresurten, a veure quins homes mereixen l'admiració dels seus conciutadans. M'enteneu?

Jordi.—Ah!, si. No hi queia. Per cert que n'hi han molts que s'han fet homes aquests ultims temps. Tot-hom els admira i els enveja. Allí teniu el Nen Masclans, que tal com el veieu, s'ha fet una fortuna no més que exercitant a les mules a fer salts de frontera. El Pep del Pebre Negre, que, durant la guerra, trobà la manera de què les patates, pastes, carns... es filtressin vers la nació veïna, i retornessin convertides en grossos paquets de papers de banc, creieu que també s'ha fet home; nò sab lo que té. L'hereu Cuscó, barrejant francs i pessetes, s'ha fet home de molta pasta. En Nandu de la Mingueta, tot semblan. que no, també s'ha fet els seus amb...

President.—I no teniu més homes que aquests?

Jordi.—Ja ho crec que en tenim més que han fet pessetes. Ja us els vaig dient. Deixeu-me acabar.

President.—Deixeu-vos de pessetes. Aquest tribunal desitjaria saber si hi han allí gaires homes que se'ls admiri per la seva espiritualitat, pel seu idealisme.

Jordi.—Com ho dieu aixó?... Idealisme... espiritualitat... No sé pas què és. Que també s'hi pot fer quartos amb aixó.

President.—La felicitat d'un home. Una fortuna.

Jordi (obrint un pam els ulls).—Quina sort! Ara que molts negocis van cap-per-vall, vindrà molt bé d'obrir-ne de nous. Que'm podrieu donar nota de preus?

President.—Prou, mes no l'entendreu. A veure,

feu memòria. Mireu si trobeu algun músic, escriptor, poeta, pintor, ... que posseeixi aquesta mena de riquesa.

Jordi.—Riquesa aquesta gent? Ara si que veig que aneu ben equivocats. • Són uns miserables tots. Jo, a penes en coneix cap. Em raca el temps d'enterar-me qui són.

President.—Doncs amb què l'empleeu el temps?

Jordi.—El negoci, el beure, el menjar i quelcom més, em ténen sempre ocupats.

President.—I en aquest quelcom més no hi incloïu mai la lectura o algun esbargiment per l'istil?

Jordi.—Déu me'n guard. Desgraciat d'aquell que s'hi encaparra. Que pocs diners fa.

President.—Tal volta si tinguessiu ocasió, a poc a poc us iria agradant. Que no teniu cap biblioteca pública?

Jordi.—I perquè l'hem de tenir? Que produeix cap *quarto*? Al contrari, ens costaria els seus diners i ben malaguanyats serien.

President.—Pot ser no us costaria res o ben poca cosa. Tinc entès que la Mancomunitat de la vostra terra les instal·la pel seu compte. Que no hi teniu bó?

Jordi.—Ja ho crec. Hi tenim dos diputats fills de la vila, que per cert, sigui dit de pas, no se'ls considera

alli gaire, perquè sembla que baden molt. Figureu-vos que remenant les cireres, les butxaques no els hi fan gens de bulto.

President.—Però perquè no els hi demaneu la biblioteca?

Jordi.—Ja ho he dit per què. Ja veureu, comencem a fer números, i si resulta un negoci rodó, ja us donc paraula de què hi haurà empresari.

Fins ara el President ha pogut mantenir l'ordre en la sala. Quasi no ha deixat parlar als magistrats; ell sol ha realitzat l'indagatoria per a conèixer el pit d'en Jordi Cerdà. Però en arribant a en aquest punt l'Ètica no ha pogut aguantar més; la segueixen les altres companyes i totes juntes l'emprenen contra en Jordi que l'hauria passada molt negra si no hagués succeït quelcom impensat.

Un CRIT CATALÀ ressona per la sala. L'escolten. Comproven que puja del Puigcerdà del pervindre. S'alegren i deixen caure a en Jordi, que, molt malmès, va a parar aprop d'un Centre, un infantó formós que porta totes les traces d'ésser el Puigcerdà de demà.

La magistratura mira desde les altures i somriu...

B L I C K T O N

Comentant una Carta

Permeteu-nos, amic Duran, comentar vostra carta oberta adreçada al alcalde d'aquesta vila, i que publicà el volgut confrare *El Pirineo*.

Comenceu per dir que es propi i exclusiu dels espanyols el parlar malmament de sa patria. Potser si que es així; no volem discutir-vos-ho: solament vos farem remarcar que els catalans, per regla general, no la malparlem nostra Patria, ans al contrari, la respectem i honorem.

Tenim de confessar-vos que ens trobem compresos entre els que dieu que ténen per dolents els governs que patim, i detestables, com a lògica conseqüència, les obres i serveis públics que d'aquell depenen. Vos sabeu prou bé que si Espanya vol salvar-se té de procedir a fer una gran escombrada entre els polítics que'ns han governat, la majoria d'ells inep-que no fan ni deixen fer, polítics a la espanyola, que és un mal patró. Un bon patriota, amic Duran, a menys que vagi a ulls clucs, no pot ser mai admirador del centralisme caduc i gastat, quins organismes son talment corruptes, que si no s'hi posa remei, a ben segur que tot se'n anirà en orris. De símptomes en tenim tots

els dies;

Aquest nombre ha estat passat per la censura

Nosaltres estimem a Puigcerdà, nostra vila, reconeixem que és atractiva, i que, comparant-la amb altres pobles de la seva categoria, en surt ben parada; fins, cosa extraordinària, té un ajuntament que dona la sensació de que es preocupa dels afers de la vila. Mes no creiem bona la teoria d'adormir-se sobre el *más tengo yo* que vós sustenteu. Bo i agraïvol és que alguna vegada poguem enorgullir-nos de nostra vila, però el propi efecte que sentim per ella ens té de portar, a vós, a nosaltres i a tots, a buscar les imperfeccions que té, per a remeiar-les, les reformes susceptibles de practicar-se en bé de la mateixa, a denunciar els abusos i les irregularitats que es poden produir. Tenim co-

ses bones que podem convertir en excel·lents.

Actualment, hi ha encara dintre la vila moltes corts amb els seus estants, que la higiene demana a crits la seva desaparició.

Moltes escoles tenim, és veritat, mes vós sabeu bé que en aquesta matèria hi ha molt per a fer. No volgüem enganyar-nos a nosaltres mateixos: la jovenalla d'avui ens diu cada dia la veritat sobre aqueix punt i, a més, permeteu-nos que us fem remarcar el cas de l'Escola de Bells Arts, quins alumnes assistents a la mateixa poden comptar-se amb els dits. Que no hi hagi aficionats... però, i la gent d'ofici a qui el dibuix els és necessari, com s'arreglen?

Bons cassinos i cafès si que els tenim, i que per cert, sobre tot els primers, van de cara al progrés, puig que a no tardar veurem les seves inútils biblioteques convertides en sales de joc.

I tot això és crítica, senyor Jaume, mes crítica honrada i beneficiosa, que no té res que veure amb la que vós qualifiqueu ben encertadament de injusta i malvada. No és així?

Perdoneu, benvolgut amic, si els nostres pocs anys han donat lloc a alguna impertinència que puguin contenir aquestes ratlles. J. S.

ELS MARTRES

25 octubre de 1920. Mor, empresonat en l'ergástula de Brixton, el Batlle de Cork, MacSwiney.

Per la seva terra, per l'amor a la llibertat del seu poble donà fa un any la seva vida, el valent nacionalista.

MacSwiney, amb sa fè, amb sa força d'esperit, trencà una anella de la cadena anglesa que tenia afermada la patria. Cara li costà, ja que pagà amb la vida...

Mes, MacSwiney, no és mort: cada irlandès amb l'exemple del Batlle de Cork, segueix el seu camí sembrat d'escolls... Aquí en cau un i un altre l'ajuda a alçar-se: el camí és llarc, mes ja n'oviren la fi...

Allí, la figura de MacSwiney, el martre de l'ideal, l'espill dels irlandesos, el model de nacionalistes, es redreça triomfant projectant reflexes brillantíssims arreu del món...

... reflexes de llibertat que fan glatir a molts altres pobles, que, com Irlanda, volen esbocinar llurs cadenes.

Vacances?

En 23 de juliol passat, nostre Ajuntament envià un ofici a l'Institut d'Estudis Catalans, demanant els dos preciosos llibres «Dietari» i «Privilegis». Hagués sigut acceptat algun altre paquet de nostre arxiu, tots haurien tingut facultat no sols per a parà la mà, sino també per a donà una resposta satisfactoria, pero en nostre cas el seu Secretari arronsà les espatlles escapant-se en què no tenia facultat per a resoldre sobre el punt en qüestió, pero que en donaria compte tant bon punt es reuneixin en sessió, passades les vacances.

No sabem aixó de les vacances quin mèrit té en l'assumpte per retenir-se lo que és ben nostre; no sabem tampoc fins a quin punt és justificada l'estratagema d'aquesta resposta, tampoc sabem per aquesta gent quants mètres fan de llargada les seves vacances; pero lo que tothom ha de saber és, que ningú i menys una entitat de la categoria de l'Institut ha de acudir a aquestes maniobres.

A l'Institut li convé que no fassi el sort, que sia més noble en el patrimoni que no li correspon, que no pretingui monopolitzar l'amor i l'història de Catalunya, que sàpiga que nostre ar-

xiu, format del «Dietari», del «Llibre de Privilegis» i altres documents és de la vila i no de l'Institut, que ens estimem nostra història tant com puga fer ell, i, que aixis com nosaltres no volem lo que és seu, tampoc ell ha de volguer lo que és ben nostre: «tota cosa crida al seu senyor» i EL CRIT CATALÀ de la Vila a l'Institut d'Estudis Catalans de Barcelona.

J. P.

DESCONEGUTS

L'últim viatge del Ministre d'Obres Públiques de la nació veïna ens donà ocasió de sentir altra vegada aquesta qualificació denigrant de nostra comarca, amb què l'han feta conèixer els seus sabis d'uns quants anys ençà. Aquesta és una mala paraula tant per individus com pels pobles que estimen la seva dignitat; perquè aquesta resulta principalment del seu origen i desenrotlló clar, manifest i gloriós davant del món: sempre serà aquella un insult groller que ens equipara als pobles per descobrir o civilitzar. Pero no és estrany que aixis ens tractin els que amb una lleugeresa incalificable moteijen encara pitjor

als que els hi han dat proves de molta major cultura: al qui té la llengua llarga, tot just parla, li cau la baba.

Al descobrir-se davant dit personatge el sorprenent panorama de la Cerdanya, en el primer saludo oficial se li feu entendre que havia arribat a la terra dels «Pirineus desconeguts», la de promissió de la França. No desglorà ell el sentit de la frase, ho reservà pel que devia dirigir-li el saludo de comiat al deixar l'hermosa plana: allí se li feu sentir artista de la prosperitat i pare del renaixement de la encontrada, continuant, que el tractat dels Pirineus que els havia donat a la França, havia sigut la primera etapa del progrés i que la segona, l'obertura de les grans rutes, notablement la de Puymorens; parodiant així ambdós les glories de Colón en el descobriment de les Amèriques, com si la Cerdanya fos una tribu de Pells Rojes o una pampa de gauchos.

Fossen o no lloritos els que digueren el vers, és aquest d'uns quants anys enrera un títol pompós amb què volgué fer-se conèixer la Cerdanya posant-lo per capsalera d'un llibre: títol qu'han anat copiant altres micos amb la major serietat i petanària i que son autor mateix, tal vegada, ara també l'ha posat a la llengua dels de la nova niada.

Tot aixó no és d'estranyar quan els autors de primera fila es permeten fer novel·la de nostra història portats d'un «partí pris», que no escau en persones sèries. B. Alart sols dubtant amb un maliciós «peut-être», atribueix l'origen de Puigcerdá a un pur caprici del sobirà: pero els qui han seguit, fent el mico, ja han firmat rotundament lo que el primer no gosaba.

El célebre La Marca feu Puigcerdá de les ruïnes de Llivia, quatre-cents anys abans de destruir-se aqueixa darrera, confonent-la miserablement amb son castell que enderrocà el Rei de França després d'haver-lo comprat amb molta moneda, durant el fatal empenyorament dels Comtats de Rosselló i Cerdanya, del funest Rei Joan d'Aragó en 1474.

Cerdanya no constitueix els Pirineus desconeguts: és al contrari un país molt conegut i ambicionat desde molts anys abans que'l vegessen els pocs enemics d'avui que gasten les

seves energies contra ella. No s'ha de desacreditar la terra que ens dona no solsament una vida rica i exhuberant, sino també una gloria i un prestigi no comuns. El cerdà pertot és ben rebut i conegut. Puigcerdá és un nom que al recordar les seves gestes heròiques imposa respecte i simpatia per tot arreu: no som desconeguts i molt menys dels qui així ens moteijen, que a causa de coneixens massa, poc manca de què se'ns mengessin tots sencers, i que, d'allavors, no paren de criar un antagonisme i unes discordies i unes vexacions que no s'ha de menester gaire ull polític per preveureur ha d'ésser de fatals resultats.

M. J.

CRITS

Per a cobrir les quatre vacants de regidors existents en aquest Municipi han sigut nomenats els senyors Esteva Carrera, Josep Baldivia, Francesc Rosell i Josep Artís, antics regidors, adictes o simpatitzants amb nostra causa tots ells.

Felicitem-nos-en, no dubtant que serà ben beneficiosa per nostra vila la seva curta gesiò.

Ja s'ha prèis per segona volta el tristement célebre mont Gurugú; per segona volta ens hem alegrat, i festejat tal aconeteixement.

Vejam si dintre quatre, sis o vuit anys, tindrem d'alegrar-nos i festejar de nou l'haver prèis per tercera vegada la montanya fatídica.

Qui sab, tot pot ser... i aixó més que segons què.

I are que sembla lògic que la campanya de Melilla es dongui per finida, al apaivagar-se per aquest motiu els repics de tambor i els cops de corneta, i esfumar-se les polvaredes de les columnes en marxa, sorgirà novament el mateix desconsolador paisatge espanyol: en descomposició els partits polítics, desorganitzat l'estat central, en fonda crisi el comerç i la indústria...

Per en Cambó ha estat joc de po-

ques faules lograr la dissolució de les Juntes de Defensa dels empleats d'Hisenda, donant aquests, malgrat tot, un bon exemple de ciutadania i de bon sentit, que tindria d'ésser imitat pels organismes que resten d'aquesta mena, creats tots ells amb ocasió d'un pernicios moviment de col·lectivismes agressius i de caients anarquics.

Entremig del bó sempre hi ha una tara o altra.

En la darrera sessió del nostre Ajuntament, un dels concellers es lamentaba, mai dirien de què? doncs, (preparin-se a riure) de què la Mancomunitat els hi remetés les comunicacions, oficis i correspondència, redactades en català...

No riuen, oi?

Hi han coses que més que ganes de riure, fan llástima.

NOTICIARI

—Ha tingut lloc, els dies 11 i 12 del corrent, la tant renomada fira de Bellver, essent força animada i portant-se a cap moltes transaccions.

—Ara si que sembla que serà un fet l'unió per una ampla via, de la plaça Cabrinetty amb la placeta dita del Rosill, que's lograrà derruïnt la casa coneguda per càla Rossella.

La subscripció oberta per aquest simpàtic fi, traspasa ja la soma de 5.000 pessetes.

—Es trova actualment a Almeria el nostre bon amic Josep Curriu, soldat de quota del batalló expedicionari del Regiment de Jaén.

—Amb molta animació ha trascorregut el primer dia de la fira de la veïna Guingueta. Dels classics «berets» no n'hi havia un per remei, restant molt color local a la dita fira.

El «C. D. Ceres», d'aquesta vila en bona lluita ha derrotat per 4 goals a 0 a una selecció formada entre els pobles de la Cerdanya francesa.

—El dia 4 del corrent morí el nostre bon amic el jove Guillem Maig, acreditadíssim comerciant d'aquesta plaça.

Rebi la seva familia l'expressió de nostra condolença.

L'esposa de nostre amic en Francesc Sampietro, na Anna Ravellat, ha donat a llum una xamosa i robusta nena.

Rebin tant ditxosos pares nostra sincera felicitació.

"História Nacional de Catalunya"

L'anunci de la publicació d'aquesta obra, escrita pel eminent N.A. Rovira i Virgili, ha merescut la més favorable acollida. I es que una vera i gran historia del nostre poble, una historia nacional, crítica y política, es trobava a mancar feia molts anys. I és també que el nostre public ha cregut que pocs escriptors poden emprendre's aquesta tasca amb més competencia i preparació que el nostre company.

Ha contribuït a aquesta falaguera impressió la publicació del pla de l'obra, pel qual es veu la unitat del llibre, son metode científic i son caracter verament nacional. Heu's-lo ací:

Pròleg.

Part preliminar: El territori de Catalunya.

PERIODE DE FORMACIO ETNICA

(Dels primers pobladors

a l'invasió sarraina)

Primera part: La Catalunya prehistòrica.

Segona part: La Catalunya romana.

Tercera part: La Catalunya visigòtica.

Quarta part: La Catalunya sarraina.

PERIODE DE FORMACIO NACIONAL

(Del començ de la Reconquesta

a Jaume I el Conqueridor)

Cinquena part: La Catalunya comtal.

Sisena part: La Catalunya nacional (Unió a Aragó, fins a la mort de Jaume I).

PERIODE D'EXPANSIO

(De Pere el Gran a Martí l'Humà)

Setena part: La Catalunya imperial.

PERIODE DE DECAIMENT

(De la fi de la dinastia catalana

a la guerra napoleònica)

Vuitena part: La Catalunya minvant (Reis de la dinastia castellana).

Novena part: La Catalunya autònoma (Unió a Castella. Dinastia austriaca).

Desena part: La Catalunya caiguda. Guerra de Successió i fi de les llibertats catalanes.

Onzena part: La Catalunya desnacionalitzada. Del Decret de Nova Planta a la guerra napoleònica.

PERIODE DE RENAIXENÇA

De l'establiment del règim constitucional espanyol als nostres dies.

Dotzena part: La Catalunya renaixent. Fins a la fi del segle XIX,

Tretzena part: La Catalunya renacionalitzada segle XX, fins al moviment per l'Estatut de Catalunya, en els anys 1918 i 1919.

